

1349

Aviat

(ALDC, VIII, 1988. *Aviat*)

Aviat (s. XVII), corresponent al concepte “d’hora; a una hora relativament poc avançada” (*DIEC*) (*d’hora* 33, 39, 49, 55, 62, 91, var. *per hora* 36), seria, segons el *DECat*, una variant dels antics *viats*, *vivats*, *ivats* (*ivaç*) (oc. *viatz*, *vivat*) ‘de pressa’ (< *VIVĀCIUS* ‘més vivament, més ràpidament’), amb elisió d’una -v- per dissimilació i l’addició d’una *a*- analògica de *avui*, *ahir*, *aprop*, etc.; tanmateix, atesa la dificultat del pas de *ivaç* (de gran vitalitat, com mostra la seva rica derivació [*ivaçós*, *ivacea*, *ivacerament*]) a *aviat*, creiem més adequat partir de *via* ‘camí, via, carretera’ (< *VIA* oposat a *SEMITA* ‘senda, sender’), des d’expressions com *fer via*, *fer molta via* ‘anar ràpid’ 76 (cf. oc. *a via* ‘a l’instant’, Alibert), amb el der. *aviat*, amb canvi semàntic a ‘prompte’; var. *daviat* 53, 114; el canvi, com em suggereix J. Martines, també podria partir de *aviar* ‘posar en camí’ > ‘enllestir; preparar’ (“Ja ho tinc *aviat*” ‘preparat’) > ‘prest, prompte’. Els semes de rapidesa, seqüència, disposició o immediatesa són previs al significat de ‘prompte’.

Prest (s. XIV) prové del llat. tardà *PRAESTUS* (cl. *PRAESTO*, invariable) ‘present, a mà, prompte, disposat’ (s. XIII) (“prest a vostre manament”), passat a ‘d’hora’. Un canvi semblant trobem a *prompte*, del llat. *PROMPTUS* ‘a l’abast de’ → ‘disposat a’ → ‘àgil, ràpid, prompte’ → ‘d’hora’ (*en prompte*, s. XV); var. *pròmpter* 172, amb epítesi analògica de -r com la de *càlzer*; *pronto* 87, 94, 108 (← cast.-arag.).

De seguida (*en seguida* 162, 163, 168, 181, *d’en seguida* 173)/ *de seguit* (*de siguit* 117) han passat de

la idea de ‘continuïtat’ a la de ‘immediatesa’, sense arribar a ‘prompte’, com ocorre també en *arreu* ‘a l’instant’ 1, 3-5, 8, 11, 13 (< *a arreu* ‘per, segons arranjament’ [< germ. AT RED] → ‘una per una, una darrere l’altra’ → ‘seguidament’ [s. XIV] → ‘de seguida’); mentre que el cast. *luego* (< [IN] LOCO ‘allà mateix’), ‘immediatament’ (doc. en 1890), ha estat adaptat fonèticament en *lego* i *alego* (doc. en 1877), *lluego* 100, *llugo* 125, 130-132, 137, 139 (*lligo* 130) i semànticament en ‘prompte’.

En algunes de les respostes anteriors ressalta la idea de ‘immediatament’, com també es fa ostensible en *a l’instant* 77, *de pressa* 55, 76, 84, 86, *aprisa* 87 (← cast.), *tot d’una* 74, 78, *de repent* 93, 108 (← cast. *de repente*), *en un punt* 143; o també la idea de ‘velocitat, acceleració’ (*de veres* 72) o de seqüència immediata (*entre poc* 61, *dins un moment* 104, *dins uns minuts* 104, *dis de poc rato* 118 [← cast.]). *Enjorn* 169 (var. dim. *enjornet* 153), compost de *en* i *jorn* (< *DIURNUS* ‘temps diürn’), s’ha aplicat inicialment a les primeres hores del dia (doc. C. Ros, 1764; Sanelo, 1802) i s’ha estès a ‘abans d’hora foscant’. *Prou* 40, 68 s’explica dins el context: “Si jo cantés, *ben aviat* plouria”.

Com a mots en relació cal notar *lu endemà* 70; *sundemà* 140, *a sendemà* 165, *al sendemà* 178, aquests tres darrers amb aglutinació de l’article salat (< *ĭpsu*).

En la distribució areal *aviat* s’estén pel ross. i tot el Principat, amb boldrons de *de seguida/de seguit* i clapes importants de *lego/luego/alego* al sud i oest, a més de l’alg.; *prompte* és general en tort., val. i eiv. (doc. en Sanelo, 1802; Escrig, 1851; Martí Gadea, 1915); i *prest* en mall. i men. (*aviat* hi manté el sentit originari de ‘ràpidament’).

Són mots normatius *aviat*, des del *DG1*, 1932; *prest* i *prompte*, des del *DIEC1*, 1995.

